Poliisitarkastaja Pekka Heikkinen 12.11.2019 POL-2019-65497

Eduskunta
Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asiantuntijapyyntö 13.11.2019

Poliisihallituksen lausunto Eduskunnan lakivaliokunnalle liittyen kansalaisaloitteeseen otsikolla: Raiskauksen määritelmä suostumusperusteiseksi

1 Aluksi

Poliisin tehtävistä säädetään Poliisilain 1 §:ssä mm. seuraavasti:

"Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä."

Poliisihallitus on antanut ohjeen Rikoksen uhrin ohjaaminen ja rikosasioiden sovittelu (POL-2018-41886) Ohjeessa todetaan poliisin roolista suhteessa rikoksen uhriin mm. seuraavaa:

"Poliisin rooli rikoksen uhrin ohjaamisessa ja rikosasioiden sovittelussa sekä niihin liittyvässä yhteistyössä: Poliisi kohtaa työssään erilaisten rikosten kohteeksi joutuneita henkilöitä. Poliisihallitus pitää tärkeinä kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla voidaan auttaa rikoksen uhria. Poliisin keskeisten tehtävien suorittamisen ohella, poliisin kaiken toiminnan tavoitteena tulee olla poliisitoiminnan laadun parantaminen, rikosten ennalta estäminen, väkivaltaan puuttuminen sekä rikoksen uhrin ohjaaminen auttavien tahojen palveluiden piiriin."

Poliisin tehtäviin ja poliisin rooliin - suhteessa rikoksen uhriin - liittyen kansalaisaloitteeseen tulee suhtautua lähtökohtaisesti myönteisesti, semminkin jos mahdollisella uudistuksella voidaan konkreettisesti auttaa rikoksen uhria ja auttaa tämän asemaa.

Tarkasteltaessa asiaa yksittäisen rikoslain lukua laajemmassa näkökulmassa, saadaan asiaan tukea kansalaisaloitteessakin mainituista kansainvälisistä sopimuksista ja niiden valvontaelimien lausunnoista. Etenkin Istanbulin sopimus ja sen toimeenpanosuunnitelma ovat keskeisiä ja myös ajankohtaisia liittyen Suomessa tehtävään poikkihallinnolliseen viranomaisten yhteistyöhön - poliisikin on tiiviisti mukana tässä työssä, jossa huomioidaan kattavasti myös erilaiset järjestöt.

2 Istanbulin sopimus

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta Istanbulissa 11 päivänä toukokuuta 2011 tehty Euroopan neuvoston yleissopimus tuli voimaan 1 päivänä elokuuta 2015, niin kuin siitä on sovittu. Suomen Eduskunta hyväksyi yleissopimuksen 25.2.2015 ja tasavallan presidentti 10.4.2015.

Istanbulin sopimuksen mukaan toimijoiden tulee tiedostaa syvästi huolestuneina, että naiset ja tytöt altistuvat usein vakaville väkivallan muodoille, kuten perheväkivallalle, seksuaaliselle häirinnälle, raiskauksille, pakkoavioliitoille, niin sanotun "kunnian" nimissä tehtävälle väkivallalle ja sukuelinten silpomiselle, jotka loukkaavat vakavasti naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksia ja estävät olennaisesti naisten ja miesten välisen tasa-arvon saavuttamista.

Istanbulin sopimuksen 36 artiklassa koskien seksuaalista väkivaltaa, mukaan lukien raiskaus, edellytetään sopimuksen osapuolilta seuraavaa:

"1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset menettelyt säädetään rangaistaviksi:
a. seksuaalinen tunkeutuminen toisen henkilön emättimeen, peräsuoleen tai suuhun jonkin ruumiinosan tai esineen avulla ilman tämän henkilön suostumusta;
b. muu toiseen henkilöön ilman tämän suostumusta kohdistuva seksuaalinen teko;
c. toisen henkilön saattaminen ilman hänen suostumustaan seksuaalisiin tekoihin kolmannen henkilön kanssa.
2. Henkilön on annettava suostumus vapaaehtoisesti vapaasta tahdostaan, joka arvioidaan kulloistenkin olosuhteiden mukaan.
3. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että 1 kohdan määräyksiä sovelletaan myös tekoihin, jotka kohdistetaan entisiin tai nykyisiin kansallisessa laissa tunnustettuihin puolisoihin tai kumppaneihin."

Näin ollen kansalaisaloitteen viittaus Istanbulin sopimukseen ja sen velvoitteeseen Suomea tarkastelemaan rikoslain raiskauksen tunnusmerkistöä niin, että se olisi yhtenäisempi Istanbulin sopimuksen kanssa, on aiheellinen ja huomioonotettava. Suomen tulee myös tarkastella muiden maiden lainsäädännöllisiä ratkaisuja käsillä olevassa asiassa.

2.1 Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018 - 2021

Toimeenpanosuunnitelman on laatinut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE), joka on Istanbulin sopimuksen 10 artiklan edellyttämä yhteensovittamiselin. Poliisilla on edustajansa toimikunnassa.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa todetaan, että naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa merkittävä ja kansainvälisesti tunnistet-

tu ihmisoikeusongelma. Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen mukaan 30 prosenttia 18–74-vuotiaista suomalaisista naisista on joutunut nykyisen tai entisen kumppaninsa fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Suomi onkin saanut kansainvälisiltä elimiltä useita huomautuksia siitä, että toimenpiteet naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ovat olleet riittämättömiä.

Toimeenpanosuunnitelmassa on yhteensä 46 toimenpidettä, jotka kohdentuvat eri hallinnonaloille. Osa toimenpiteistä liittyy oleellisesti myös poliisin toimintaan, esimerkiksi edellä mainitun 36 artiklan osalta toimenpiteenä mainitaan:

"*Lisätään poliisin ja syyttäjien tietoutta raiskauksen tunnusmerkistön 2. momentin erityispiirteistä siten, että se osaltaan varmistaa lainsäädännön tarkoituksen toteutumisen."*

Tämä voitaneen nähdä myös niin, että lainsäädännön tarkoituksen toteutuminen, voi edellyttää myös lainsäädännön sisällön tarkastelua, semminkin jos katsotaan, että toimet naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ovat olleet riittämättömiä?

3 Raiskausrikoksen yleinen luonne

Raiskausrikosten yleisestä luonteesta yleisluonteisia kuvauksia (tiedot pohjaa vuoden 2015 aineistoon ja sen jälkeiseen tilannekuva-aineistoon ja sen ylläpitoon, jonka myötä puhutaan noin arvoista):

- Tyypillisesti raiskausrikoksen tekijän on mies ja uhri nainen. Tekijä on yli 20 -vuotias, noin 80 %, kuten uhrikin noin 56 %. Uhreista noin 10 % on alle 15 -vuotiaita, tekijöistä noin 1 %.
- Yleensä teko tapahtuu yksityisissä tiloissa, yksityisasunnossa, noin 59 %. Noin viidennes tapahtuu yleisillä paikoilla (auto, laivaristeilyt ym.).
- Alkoholi on läsnä raiskausten tekohetkellä, epäillyistä noin 40 % ja uhreista noin 44 % on alkoholin tai muun päihteenalaisia.
- Epäiltyjen sosioekonominen asema on keskimääräistä väestöä matalampi.
- Joka kolmas käräjäoikeuteen päätyneistä jutuista on sellaisia, että osapuolet olivat puolisoita tai seurustelivat. Neljäsosa oli ystäviä tai tuttuja keskenään, viidesosa niin sanottuja satunnaistuttuja. Kuudesosassa henkilöt olivat tuntemattomia toisilleen (koskee ns. selvitettyjä juttuja).
- Raiskaus aiheuttaa useimmiten fyysisiä vammoja ja psyykkisiä oireita sekä hoidontarvetta. Yleisimmin raiskaus sisältää käsiksi käymistä, retuuttamista ja kiinnipitämistä. Neljännekseen tapauksista sisältyy lyömistä, kuristamista, ja muuta väkivaltaa.
- Kaikkiin tuomioistuintapauksiin sisältyy pääsääntöisesti jonkinlainen sukupuoliyhteys.
- Ilmoitusalttius on kasvanut - ilmeisesti asioiden esillä pidon ja etenkin tukipalveluiden yms. myötä.
- Tutkimusten mukaan on paljon piilorikollisuutta, johon pitäisi päästä kiinni laaja-alaisella moniviranomaisyhteistyöllä.
- Seksuaalirikoksiin poliisin toiminnan ulkopuolisina muuttujina vaikuttavat monet asiat, kuten kaupungin rakenteet liittyen väestö- ja muutto-

sekä sosiaalirakenteisiin, kulttuurieroihin yms. sekä siihen onko paikkakunnalla rikoksen uhreille erityinen tukipiste tai auttamisrakenteita, jotka aktivoivat ilmoitusten tekemiseen.

- Mitä parempi auttamisjärjestelmä paikallisesti on, sitä todennäköisemmin poliisille tehdään myös rikosilmoituksia, koska raiskauksissa piilorikollisuuden osuus on merkittävä.
- Epäiltyjen raiskausrikosten lopullisten selvitysprosenttien selville saaminen edellyttää tieteellisen tutkimuksen tekemistä, jossa case -pohjaisesti tarkasteltaisiin yksittäisen jutun elinkaari tarkastelujakson aikana koko rikosprosessiketjussa: rikosilmoitus, esitutkinta, syytteharkinta ja tuomioistuinkäsittely aina lainvoimaiseen tuomioon saakka.
- Raiskausrikosten tutkinta poikkeaa monella tavalla muiden rikosten tutkinnasta. Luonteenomaista on sekin, että raiskauksista tehdään myös perättömiä ilmoituksia, joiden tutkinta on yhtä aikaa vievää kuin tosiasiallisesti tapahtuneiden raiskausrikosten tutkinta. Perättömien ilmoitusten motiivina voi olla muun muassa kosto tai omien tekemisten peittely.

4 Poliisin työ seksuaalirikosten suhteen

Huomioita poliisin käytännön työhön, liittyen seksuaali- ja raiskausrikoksiin sekä niiden tutkintaa:

Poliisi priorisoi tehtäviään ja tärkeintä on hoitaa kiireelliset hälytystehtävät ja vakavat rikokset. Seksuaalirikokset ovat aina vakavia ja poliisi suhtautuu niihin aina niiden vaatimalla vakavuudella. Kokonaisuuteen kuuluu se, että poliisi seuraa valtakunnallisesti ja paikallisesti (myös kansainvälisesti) rikollisuuden tilaa, ilmiöitä ja kehitystä.

Suostumusperusteisen raiskauksen määrittely olisi seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kannalta merkittävä asia. Poliisin esitutkinnan kannalta asiaan liittyy myös haasteita. Nykyisenkin lain aikana suostumuksen puute on tavallaan tunnusmerkistössä, se ei vaan kata tällä hetkellä kaikkia olosuhteita, esimerkiksi jos uhri on kieltänyt asian vain suusanallisesti. Passiiviset/puolitiedottomat uhrit ja äkillisesti tehdyt teot, joten uudistus tukisi julkisuudessa esillä yleistä oikeustajua.

Se, että raiskauksen tunnusmerkistö sisältää väkivallan tai sen uhkaamisen; siitä johtuu, että jotkut heikommassa asemassa olevat henkilöt voivat suostua seksuaaliseen kanssakäymiseen esimerkiksi jonkin kaltaisen henkisen/psykologisen painostuksen tms. vuoksi tai eivät osaa kuvata heihin kohdistunutta uhkaa niin, että raiskauksen tunnusmerkistö ei täyty. Aiheuttaa pohdintaa mikä rikos kyseessä? Näiltä osin raiskauksen tunnusmerkistön täsmentäminen voisi tuoda apua lainkäyttöön.

5 Tilastointi

Tilastoja tarkasteltaessa on suuri merkitys myös sillä, sisältävätkö tilastot myös perättömät ilmoitukset vai ovatko ne suodatettu pois. Raiskausrikostyypin tilastoiden tulkinta on hyvin vaikeaa ilman syvempää asiantuntemusta ja tietoa siitä, miten luvut ovat muodostuneet, mitä ne kertovat ja mitä ne eivät kerro sekä mitkä ovat tilastoinnin epävarmuustekijät.

Yhtenä esimerkkinä tilastoihin vaikuttavana tekijänä voidaan pitää osaltaan kokonaisuutta, jossa pitkään raiskausten uhrina ollut päätyy vihdoin apua saatuaan tekemään tukihenkilön kanssa rikosilmoituksen ja tutkinnan yhteydessä saatetaan kirjata lukuisia raiskauksia jopa vuosien ajalta, jolloin nämä teot saavat aikaan niin sanotun tilastopiikin.

Tarkasteltaessa vuoden 2018 seksuaali- ja raiskausrikosten määrää poliisin tilastoissa vuoden 2009 määriin, voidaan näiden rikosten määrän nousseen jopa yli 55 %. Toisaalta vuosittainen vaihteluväli on merkittävä ja tilastoihin liittyy monia tekijöitä, kuten edellä on todettu, mutta asiaa ei voi todellakaan väheksyä.

Seksuaalirikoksia:

- vuonna 2009 yhteensä 2 213, joista raiskausrikoksia 659
- vuonna 2018 yhteensä 3 856, joista raiskausrikoksia 1 400

Raiskausrikoksista ja ylipäätään seksuaalirikoksista tehdyt rikosilmoitukset ovat lisääntyneet viime vuosina. Yhtenä merkittävänä syynä on pidetty sitä, että asioista on käyty entistä enemmän julkista keskustelua ja lisäksi rikoksen uhreille on ollut entistä paremmin tarjolla erilaista apua ja tukea, jonka on osaltaan katsottu edistäneen uskallusta ilmoitusten tekoon. Toteutuessaan kansalaisaloitteen esitys - raiskauksen määritelmä suostumusperusteiseksi - todennäköisesti jatkaisi tätä myönteistä ilmoittamiskehitystä ja edistäisi piilorikollisuuden esilletuloa entistä enemmän. Samalla tämä myönteisenä pidettävä kehitys tulisi kuitenkin lisäämään poliisin tehtäviä ja aiheuttamaan merkittäviä henkilöstö- ja kustannusvaikutuksia, kun tutkintaan tarvittaisiin enemmän erilaisia toimijoita, joita tulee myös kouluttaa ja joiden osaamista ylläpitää.

6 Rikoksen näytön hankinta

Syyttäjän todistustaakan kasvattaminen on suoraan verrannollinen poliisin työhön. Suostumuksen puuttumisen näyttäminen ei lisää ainoastaan syyttäjä tehtäviä, vaan tuottaa myös poliisille tarpeen hankkia näyttöä myös suostumuksen puuttumiseen. Lainsäädännön mahdollinen muuttuminen aiheuttaa poliisissa myös jo edellä mainittua koulutustarvetta ensipartion toimijoista taktisiin tutkijoihin, jotta osataan kiinnittää tarvittavaa huomioita tunnusmerkistökysymyksiin. Poliisin on kohdistettava myös asianomistajaan suostumuksen annon tai sen puutteen arviointia. Tällainen arviointi, niin valitettavaa kuin se onkin, voi olla raskasta asianomistajalle kaiken sen lisäksi, että esitutkinnassa käydään väistämättä läpi asiaan liittyvät tapahtumat tunnusmerkistön mukaisesti.

On erityisen tärkeää, että mahdollisessa lainvalmistelutyössä pystyttäisiin mahdollisimman tarkkaan ja yksiselitteisesti määrittelemään asiaan liittyvän suostumuksen määrittelyt, kuten mitä tarkoittaa esimerkiksi: ”suostumuksen on ilmaissut sanoin tai käyttäytymisellä joku muu henkilö kuin hän itse” tai: ”jos sukupuoliyhteys toteutetaan toisin kuin mihin henkilö on ymmärtänyt suostuvansa.”

Esitettyjen väitteiden näyttäminen joko yhteisymmärryksestä tai sen puutteesta on erittäin haastavaa ja sen vuoksi suostumusperusteisen lainsäädännön valmistelussa mahdollisen hallituksen esityksen tulisi tuottaa hyvin konkreettista auki lukua erityisesti näytön arviointiin.

Jos esitys raiskauksen määritelmä suostumusperusteiseksi toteutuu, niin käytännön esitutkinnassa tulee olemaan haastavaa ja vaativaa tuoda esiin myös se, miten osapuolet ymmärtävät toistensa ajatusmaailmaa ilmeisen tunnevaltaisissa tilanteissa, joissa ei välttämättä pysty täsmällisiä tai kattavia sopimuksia tyypillisesti tekemään. Seksuaaliseen kanssakäymiseen johtavissa tilanteissa ei toisen osapuolen suostumusta toimintaan nimenomaisesti selvitetä eikä suostumusta myöskään nimenomaisesti ilmaista. Erityisesti vaativuutta näytön kannalta tulee tilanteissa, joissa sanaa tai henkilön käyttämää kommunikointikieltä ei käytetä tai henkilöiden kommunikointitapa on eri. Vaikka suurin osa ihmisistä kykenee ilmaisemaan suostumuksensa, valmistelussa ei saa jättää pohtimatta perusteellisesti henkilöitä, joilla on joitain rajoitteita tai ongelmia itsensä ilmaisussa.

Muutos ei vähentäisi todisteluvaikeuksia, näyttöongelmat olisivat vain erilaisia, mutta jatkossa kuitenkin iso osa niistä tapahtumista, jotka eivät nyt täytä tunnusmerkistöä (tahallisuus mukaan lukien) siirtyisi syyteharkintaan ja todennäköisesti myös pääkäsittelyyn. Lisäksi on oletettavaa, että ilmoitusaktiivisuus lisääntyisi.

7 Case -pohjaista pohdintaa

Tässä yhteydessä haluan tuoda esille, että käsite suostumus seksiin voi olla hyvinkin vaikea käsite nuorelle tai henkilölle, jolla on elämänhallinnan tai sairauden tai muun vastaavan seikan johdosta vaikeuksia kokemuksen puutteen tai tiedollisten tai taidollisten olosuhteiden osalta vaikeuksia ymmärtää sopimuksen käsitettä, voimakasta tunnetta sisältävässä asiassa.

Ohessa muutamia tapauksia asian konkretisoimiseksi:

Case 1 - laiva

Yhtenä kokonaisuuden kannalta marginaalisena, mutta myös merkittävänä ja ajatuksia herättävänä asiana voidaan ottaa esiin Suomesta risteilevät matkustajalaivat. Poliisilla on säännönmukaisesti esillä tilanteita, joissa tuomiovalta voi olla esimerkiksi sekä Ruotsissa että Suomessa. Tällöin foorumin valinta voi vaikuttaa hyvinkin ratkaisevasti lopputulokseen lainsäädännön erilaisuudesta johtuen. Yleisesti tarkan ajankohdan ja näin ollen laivan sijainnin suhteen, määritteleminen on vaikeaa ja ratkaisee tällöin mahdollisesti lopputuloksen.

Case 2 - katuvat tai tekoaan peittelevät tai kostavat

Tapauksissa on yleistä, että uhri ei ole välttämättä kieltänyt suusanallisesti toista osapuolta tai muutoinkaan fyysisesti vastustellut, mutta voi kokea myöhemmin tulleensa hyväksikäytetyksi tai tarvitsevansa jonkun asian peit-

telyn vuoksi itselleen uhrin aseman. Asia voi nousta esille myöhemmin, jonka vuoksi asianomistaja tai asianomistajan lähipiiriin kuuluva henkilö, saatuaan tiedon tekee asiassa rikosilmoituksen. Valmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että teko ei aina välttämättä ole suoraan sitä, mitä ensimmäiseksi kerrotaan, vaan motiivi voi olla toinen. Lainsäädäntö ei voi eikä saa olla sellainen, että sitä voitaisiin käyttää jopa kiristämisluontoisesti jotain osapuolta vastaan.

Case 3 - myöntyvät tai mielipidettä vaihtavat

Valmistelussa tulisi huomioida myös tilanteet, joissa toinen osapuoli on vaihtanut mielipidettään ennen seksuaalisen kanssa käymiseen ryhtymistä. Tulisi pohtia mielipiteen vaihtoa erilaisten näkökulmien ja henkilöryhmien kyvyn osalta sekä siten, että miten mielipiteen vaihto voi näyttäytyä toisen osapuolen näkökulmasta. Mielipiteen vaihtuminen voi tapahtua, omasta tahdosta, lopulta myöntymisenä toisen toiveeseen omasta halustaan tai myöntymisenä vain toisen toiveen mukaisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Mielipiteen vaihtuminen voi tietysti tapahtua missä vaiheessa tahansa.

Case 4 - nuoret

Merkittävä osa alaikäisten välisistä tapauksista on jo nykyisin erittäin epäselviä ja haastavia tutkia. Alaikäisten välisissä tapauksissa on yleistä, että uhri ei ole välttämättä kieltänyt suusanallisesti toista osapuolta tai mitenkään fyysisesti vastustellut, mutta voi kokea myöhemmin tulleensa hyväksikäytetyksi. Asia voi nousta esille vasta myöhemmin, kun asianomistaja on asiaa pohtinut tai asianomistajan lähipiiriin kuuluva henkilö tai vaikka viranomainen saatuaan tiedon tapahtuneesta tekee asiassa rikosilmoituksen.

Ilmoituksen tekeminen ja myöhempi reagoiminen voi johtua jossain tapauksissa myös siitä, että alaikäinen ei ole ollutkaan vielä henkisesti/fyysisesti valmis seksiin. Tämä tilanne voi olla jopa sekä oletetun uhrin että epäillyn asemassa olevan tilanne, jolloin on hankalaa selvittää osapuolien status.

Tapahtumaan liittyen on myös voinut lähteä ikävät ja loukkaavat puheet/juorut liikkeelle, jolloin on voinut tulla pakotta tai jopa paniikinomainen tarve tehdä jotakin asian ratkaisuksi. Asia voi liittyä myös vanhemmille valehteluun yms.

Nuorten kohdalla huomiota on myös kiinnitettävä siihen, että esimerkiksi vanhemman painostus voi olla syy kertoa jotain asiaa toiseksi. Nuori on voinut kokeilla seksiä omasta halustaan vanhemman mielipiteestä huolimatta ja vanhempi näkee asian toisin.

Nuorten kohdalla on erityisen herkkä tilanne sen suhteen, että tilanteen tulkinnat eivät saata toista osapuolta perusteettomasti epäillyn asemaan. Tilanne on erittäin haastava myös asianosaisten huoltajien takia, koska myös epäilty voi olla alaikäinen, niin suostumuksen arviointiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota myös epäillyn näkökulmasta. On eri asia vaatia suostu-

muksen ymmärrystä aikuiselta, kuin ensimmäisiä seksikokemuksia hakevalta alaikäiseltä lapselta tai nuorelta.

Valmistelussa toivotaan siis kiinnitettävän erityistä huomiota alaikäisten tai lähes alaikäisten välisiin tapauksiin. Olisi erittäin toivottavaa, että mahdollisessa hallituksen esityksessä otetaan hyvin seikkaperäisesti huomiota, miten tulisi esimerkiksi tulkita niin sanottua "jankkaamistilannetta" ja lähentely-yrityksiä, jotka toinen osapuoli kokee vasta myöhemmin suostumuksen vastaiseksi. Tähän alaikäisyyden erityiseen huomioimiseen viittaa myös hyväksikäyttöä koskeva rajoitussäännös perusteluineen ja yleisesti alaikäisten tekemän rikosoikeudellinen moitittavuus.

Case 5 - heikommassa asemassa olevat henkilöt

Alaikäisten lisäksi erityisen huomion alle valmistelussa tulisi ottaa myös kehityshäiriön, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi tavanomaista heikommassa asemassa olevan henkilön mahdollisuus täyttää suostumusperusteen kokonaisvaltainen ymmärtäminen tai mahdollisuus suostumuksen antamiseen. Mahdolliset ymmärtämisen rajoitukset suostumuksesta ja sen merkityksestä, eivät saisi kuitenkaan aiheuttaa rajoittavaa tekijää kenenkään vapaaseen mahdollisuuteen toteuttaa seksuaalisuuttaan. Todetun hyväksikäytön uhriksi joutuvien riskihenkilöiden vapaus tulisi myös ottaa huomioon valmistelussa.

8 Ennalta estävä toiminta ja valistus

Tämänkin asiakokonaisuuden yhteydessä on syytä tuoda esiin, että rikostorjunnan kokonaisuuteen liittyy oleellisesti myös rikosten ennalta estäminen. Tämä koskee myös uusintarikollisuuden torjuntaa. Seksuaali- ja raiskausrikosten osalta tulee tehdä ennalta estävää työtä laajassa viranomaisyhteistyössä, järjestöt ja muut toimijat kattavasti huomioiden. Rikoksen uhrin asemaan ja hänen suojelutarpeen määrittelyyn tulee kiinnittää erityistä huomiota. Myös rikosten tekijät tulee huomioida ja järjestää heille rikosoikeudellisten seuraamusten ohessa mahdollisuus tuki- ja hoito-ohjelmiin uusintarikollisuuden torjumiseksi.

Myös Istanbulin sopimus edellyttää ennalta ehkäiseviä toimia ja sitä, että osapuolet edistävät tai toteuttavat säännöllisesti ja kaikilla tasoilla valistuskampanjoita tai ohjelmia mm. kansalaisjärjestöjen kanssa ja erityisesti naisjärjestöjen kanssa. Tähän työhön tulee ottaa tiiviisti mukaan myös miesjärjestöt ja muut mahdolliset toimijat, jotta Istanbulin sopimuksen edellyttämää yleisen tietoisuuden lisäämistä voitaisiin tehdä kattavasti ja aidosti ennalta estävästi - tässä työssä ketään ei saa sulkea tietoisuuden lisäämisen ulkopuolelle.